

Ἡ διαφορά μεταξύ
Ἀνατολῆς
καὶ Δύσης.
Ἐπισκόπου Καρπασίας
κ. Χριστοφόρου
Σελ. 350

«Ἄνθρωπος μὲν τῆ
φύσει ἄγγελος δέ
τόν βίον».
Πρωπρ. Μιχαήλ
Βοσκοῦ
Σελ. 336

Ὁ ἀγώνας τῆς ΕΟΚΑ
στήν ποίηση
τοῦ Κώστα
Μόντη.
Κυριακῆς Βιλάνου
Σελ. 351

ΠΑΡΕΜΒΑΣΗ

Ἐκκλησιαστική

ΟΙ ΚΑΡΠΟΙ
ΤΗΣ ΘΕΙΑΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ

Μακαριωτάτου Ἀρχιεπισκόπου Κύπρου
κ.κ. Χρυσοστόμου Β'. Σελ. 323

ΠΑΡΕΜΒΑΣΗ Εκκλησιαστική

ΟΡΘΟΔΟΞΟ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΟ ΕΝΤΥΠΟ

ΕΚΔΙΔΕΤΑΙ
ΑΠΟ ΤΟ ΓΡΑΦΕΙΟ
ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΗΣ
ΚΑΤΗΧΗΣΕΩΣ ΚΑΙ ΔΙΑΚΟΝΙΑΣ
ΙΕΡΑΣ ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΗΣ ΚΥΠΡΟΥ

Διεύθυνση: Τ.Κ. 21130
1502 Λευκωσία

Τηλ. 22554600

Τηλεομοιότυπο: 22439074

Ήλεκτρονική διεύθυνση (E-mail):
diafot@cy.net

Λευκωσία

Άπρίλιος - Ίούνιος 2009

Έτος 2ο - Τεύχος 7ο

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

- Οί καρποί τῆς Θείας Οικονομίας
Μακαριωτάτου Ἀρχιεπισκόπου
Κύπρου κ.κ. Χρυσοστόμου Β'323
- Κυριακή τῶν Βαΐων
Πρωτοπρ. Γεωργίου Ἀντωνίου326
- Κυριακή τοῦ Πάσχα
Δρος Φαίδωνος Παπαδόπουλου..328
- Κυριακή Β' Ἐπιστολῶν
Δρος Φαίδωνος Παπαδόπουλου..331
- Κυριακή Γ' Ματθαίου
Πρωτοπρ. Γεωργίου Ἀντωνίου335
- «Ἄνθρωπος μὲν τῆ φύσει,
ἄγγελος δέ τόν βίον»
Πρωτοπρ. Μιχαήλ Βοσκοῦ336
- «Τό μέγα καί πλούσιον ἔλεος»
Πρωτοπρ. Ἡλία Κουτραφούρη340
- Εἴμαστε ὅλοι κουρασμένοι
Νίκης Τρακοσιῆ343
- Ἡ Μεσοπεντηκοστή
Σάββα Παρῆ346
- Ἡ διαφορά μεταξύ
Ἀνατολῆς καί Δύσης
Ἐπ. Καρπασίας κ. Χριστοφόρου.350
- Ὁ ἀγώνας τῆς ΕΟΚΑ
στήν ποιήσῃ τοῦ Κώστα Μόντη
Κυριακῆς Βιλάνου351
- Χιλιασμός
Ἀνδρέα Ζαχαρίου356
- Ὁ Ἀπόστολος Βαρνάβας
στήν Κύπρο (50-57 μ.Χ.)
Δρος Γεωργίου Κάκκουρα.....359
- Ἀρχιμ. Χρυσόστ. Παπασαραντόπουλος
Πρωπρ. Σάββα Χατζηπῶνᾶ362
- Οἱ Μυροφόρες
Ἐλένης Ἀναστασίου366

Ὅταν εἰσέρχεται κάποιος σ' ἓνα βυζαντινοῦ ρυθμοῦ ὀρθόδοξο ἱερό ναό, βρίσκεται συμβολικά μέσα στό ὑλικό ἀλλά καί πνευματικό σύμπαν. Ὁ τροῦλος συμβολίζει τόν οὐρανό καί τό δάπεδο τῆ γῆ. Στό κέντρο τοῦ τροῦλου, τοῦ πνευματικοῦ οὐρανοῦ, μεσουρανεῖ ὁ Ἥλιος τῆς Δικαιοσύνης, ὁ Βασιλεὺς τῶν Βασιλευόντων, ὁ Παντοκράτωρ Ἰησοῦς Χριστός. Γύρω Του, ὅπως στούς ἀρχαίους βασιλεῖς οἱ φρουροί, δορυφοροῦν οἱ ἅγιοι Ἄγγελοι. Ἀμέσως πῶ καίτω εἰκονίζονται οἱ Προφῆτες τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης, οἱ ὅποιοι προ-ἀνήγγειλαν τήν ἐνανθρώπηση τοῦ Υἱοῦ καί Λόγου τοῦ Θεοῦ. Στά τέσσαρα σφαιρικά τρίγωνα κάτω ἀπό τόν τροῦλο εἰκονίζονται οἱ τέσσαρες Εὐαγγελιστές, οἱ ὅποιοι ἀνήγγειλαν τήν

ἐνανθρώπηση τοῦ Λόγου. Στή συνέχεια στή στέγη, ἀλλά καί στή ψηλά σημεῖα τῶν τοίχων τοῦ ἱεροῦ ναοῦ ἀπεικονίζονται τά γεγονότα τῆς Θείας Οικονομίας. Ὅσα δηλαδή ἔπραξε ὁ Θεάνθρωπος Κύριος γιά τήν σωτηρία τοῦ γένους τῶν ἀνθρώπων, ὅπως τά ἐξιστορεῖ μέ συντομία καί τό ὡραίοτατο δοξαστικό τῶν αἰῶνων τῆς ἑορτῆς τῆς Ἀναλήψεως, πού λέει:

«Ἐτέχθης ὡς Αὐτός
ἠθέλησας·

(Χριστούγεννα)

ἐφάνης ὡς Αὐτός ἠβουλήθης·

(Θεοφάνεια)

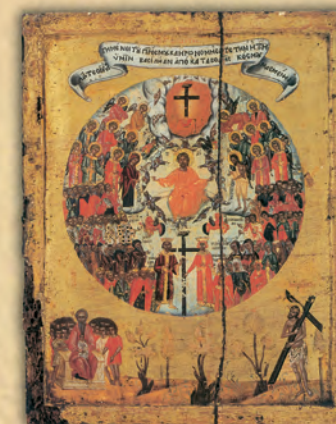
ἔπαθες σαρκί ὁ Θεός ἡμῶν·

(Σταύρωση)

ἐκ νεκρῶν ἀνέστης πατήσας τόν θάνατον·

(Ἀνάσταση)

ἀνελήφθης ἐν δόξῃ ὁ τά σύμπαν·

τα πληρῶν.

(Ανάληψη)

καί ἀπέστειλας ἡμῖν Πνεῦμα
Θεῖον,

(Πεντηκοστή)

τοῦ ἀνυμνεῖν καί δοξάζειν Σου
τὴν Θεότητα».

Γιατί ὅμως ἔπραξε καί ἔπαθε ὅλα αὐτά ὁ Χριστός; Γιατί, τέλος, ἔστειλε τόν Παράκλητο, τό Πνεῦμα τῆς Ἀληθείας στούς Ἀποστόλους καί δι' αὐτῶν σ' ὅλο τόν κόσμο; Τὴν ἀπάντησι μᾶς δίνουν τὰ πρόσωπα πού εἰκονίζονται στούς τοίχους τοῦ ἱεροῦ ναοῦ γύρω ἀπό μᾶς τούς πιστούς, πού ζοῦμε πάνω στὴ γῆ, οἱ Ἅγιοι! Αὐτοὶ εἶναι οἱ καρποὶ τῆς Θείας Οἰκονομίας, ἡ ὁποία ὀλοκληρώθηκε μέ τὴν κάθοδο τοῦ Ἁγίου Πνεύματος κατὰ τὴν ἡμέρα τῆς Πεντηκοστῆς.

Δέν εἶναι τυχαῖο, λοιπόν τό γεγονός ὅτι «οἱ τὰ πάντα καλῶς διαταξάμενοι θεοφόροι Πατέρες» ὄρισαν ἀμέσως μετά τὴν Κυριακή τῆς Πεντηκοστῆς καί τὴν ἑορτὴ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, δηλαδή μετά τὴν ὀλοκλήρωσι τῆς Θείας Οἰκονομίας, τὴν Κυριακὴ τῶν Ἁγίων Πάντων. Αὐτό ἔγινε γιὰ δύο λόγους:

α) γιὰ νά τιμηθοῦν ὅλοι ἀνεξαίρετως οἱ ἅγιοι, γνωστοὶ καί ἄγνωστοι, πού εἶναι ἑκατομμύρια καί πολλῶν ἀγνοοῦνται καί ἡ ζωὴ καί τὰ ὀνόματα καί

β) γιὰ νά φανοῦν (καί αὐτός

εἶναι ὁ κύριος λόγος καθιέρωσις τῆς ἑορτῆς) τὰ θαυμαστά ἀποτελέσματα τοῦ ἔργου τοῦ Χριστοῦ καί τῆς καθόδου τοῦ Ἁγίου Πνεύματος στὴν Ἐκκλησία. Αὐτά τὰ ἀποτελέσματα εἶναι οἱ Ἅγιοι.

Ὅταν, λοιπόν, βρισκόμαστε μέσα στὸν ἱερό ναό εἴτε μόνοι μας γιὰ μιά «κατ' ἰδίαν» προσευχὴ εἴτε μέ τούς ἄλλους πιστούς στὴν Θεία Λειτουργία, ἐμπνεόμαστε βλέποντας τὰ γεμᾶτα θεῖο φῶς πρόσωπα τῶν Ἁγίων. Ἀντιλαμβάνομαστε ὅτι αὐτοὶ εἶναι πρότυπα πρὸς μίμησι. Εἶναι ἡ ζωντανὴ ἀπόδειξι ὅτι τό ἔργο τῆς Θείας Οἰκονομίας τοῦ Θεανθρώπου καί ἡ ἀποστολή τοῦ Ἁγίου Πνεύματος εἶχαν εὐχυμούς καρπούς, τούς Ἁγίους!

Ὁ μακαριστός π. Ἰουστίνος Πόποβιτς (μεγάλῃ σύγχρονη πατερικὴ μορφή, Σέρβος τὴν καταγωγὴ ἀλλά μέ πανορθόδοξη ἀκτινοβολία) στό περίφημο ἔργο του «Ἄνθρωπος καί Θεάνθρωπος», στό κεφάλαιο μέ τίτλο «Σύν πᾶσι τοῖς Ἁγίοις», γράφει ὅτι οἱ Ἅγιοι καί οἱ Βίοι τῶν Ἁγίων «δέν εἶναι ἄλλο παρά ἡ ζωὴ τοῦ Σωτῆρος Χριστοῦ, ἡ ἐπαναλαμβανομένη εἰς κάθε ἅγιον, ὀλίγον ἢ πολὺ, κατὰ τοῦτον ἢ ἐκεῖνον τὸν τρόπον. Ἡ ἀκριβέστερον, εἶναι ἡ ζωὴ τοῦ σαρκωθέντος Θεοῦ Λόγου, τοῦ Θεανθρώπου Ἰησοῦ, ὁ Ὅποιος δι' αὐτό ἔγινε ἄνθρωπος, διὰ νά μᾶς δώσῃ καί μεταδώσῃ («παραδῶσῃ») ὡς ἄνθρωπος τὴν θεῖαν ζωὴν Του· διὰ νά ἀγιάσῃ καί

ἀπαθανάτισῃ καί αἰωνιοποιήσῃ μέ τὴν ζωὴν Του ὡς Θεός τὴν ἰδικὴν μας ἀνθρωπίνην ζωὴν ἐπὶ τῆς γῆς».

Συνεχίζοντας ὁ μέγας αὐτός θεολόγος γράφει: «Ναί, οἱ βίοι τῶν Ἁγίων εἶναι ἡ ἐμπειρικὴ Δογματική. Εἶναι ἡ βιωματικὴ Δογματική, Δογματικὴ ἡ ὁποία ἔχει γίνεσι βίωμα μέσα εἰς τὴν ἁγίαν ζωὴν τῶν ἁγίων τοῦ Θεοῦ ἀνθρώπων.

Ἐκτός αὐτῶν οἱ βίοι τῶν Ἁγίων... ἀποτελοῦν τὴν βιωματικὴν Ἠθικὴν, τὴν ἐφηρμοσμένην Ἠθικὴν. Ἐξ ἄλλου αὐτοὶ πάλιν οἱ βίοι τῶν Ἁγίων βεβαιώνουν ἀναμφισβήτητα ὅτι ἡ Ἠθικὴ δέν εἶναι ἄλλο παρά μιά ἐφηρμοσμένη Δογματικὴ...».

«Ἀλλὰ τί εἶναι ἀκόμη οἱ βίοι τῶν Ἁγίων;», συνεχίζει ὁ μακαριστός π. Ἰουστίνος, «Ἡ μοναδικὴ Παιδαγωγικὴ τῆς Ὁρθοδοξίας. Τοῦτο διότι μέσα εἰς αὐτούς κατὰ ἀναριθμήτους εὐαγγελικούς τρόπους, τελείως δοκιμασμένους διὰ τῆς μακράωνος ἐμπειρίας, ἔχει καταδειχθεῖ πῶς διαπλάσσεται καί οἰκοδομεῖται τό τέλειον ἀνθρώπινον πρόσωπον, ὁ τέλειος ἄνθρωπος καί πῶς αὐξάνει “εἰς ἄνδρα τέλειον, εἰς μέτρον ἡλικίας τοῦ πληρώματος τοῦ Χριστοῦ” (Ἐφεσ. δ', 13) διὰ τῶν ἁγίων μυστηρίων καί τῶν ἁγίων ἀρετῶν ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ τοῦ Χριστοῦ».

«Οἱ βίοι τῶν Ἁγίων δείχνουν...

πῶς δύναται κανεὶς ἀπό ληστῆς, πόρνος, μέθυσος, ἄσωτος, φονεὺς, μοιχός νά γίνῃ ἅγιος!... Ἐπίσης πῶς ἀπό ἓνα φίλαυτον, φιλόζων, ἰδιοτελεῖ, ἄπιστον, ἄθεον, ὑπερήφανον, φιλάργυρον, ἐμπαθεῖ, κακοῦργον, διεφθαρμένον, ὀργίλον, πονηρόν, ὑπουλον, χαιρέκακον, φθονερόν, κενόδοξον, φιλόδοξον, κακοήθη, ἄρπαγα καί ἀνελεήμονα γίνεται ἓνας ἄνθρωπος τοῦ Θεοῦ...».

«Ἄλλ' ἐπίσης εἰς τούς βίους τῶν Ἁγίων ἔχομεν πάρα πολλά καί θαυμαστά παραδείγματα διὰ τό πῶς ἓνας νέος γίνεται ἅγιος νέος, μία κόρη γίνεται ἁγία κόρη, πῶς ἓνας γέρος γίνεται ἅγιος γέρος, ... ἓνα παιδί... ἅγιο παιδί, ... ἓνας ἱερεὺς... ἅγιος ἱερεὺς, ... ἓνας ἐπίσκοπος... ἅγιος ἐπίσκοπος» καί κατὰ τὸν ἴδιο τρόπο σκέψεως, πῶς κάθε ἄνθρωπος ὅ,τι καί ἂν εἶναι, ὅποια ἐργασία καί ἂν κάνει, μπορεῖ νά γίνῃ ἅγιος, δηλαδή «καθ' ὁμοίωσιν Θεοῦ»!

Αὐτούς τούς ἀγλαούς καρπούς, λοιπόν, τῆς Θείας Οἰκονομίας ἔχοντας ἐνώπιόν μας, ἄς φροντίσουμε ὅλοι «μμιούμενοι αὐτῶν τὰς ἀρετὰς καί ἀγῶνας τούς γενναίους», ὅπως λέει καί ὁ Ἅγιος Νικόδημος ὁ Ἁγιορείτης στό ἀπολυτικίον τῶν Ἁγίων Πάντων, πού ὁ ἴδιος συνέθεσε, νά ἀξιωθοῦμε νά πετύχουμε τὸν ἴδιο σκοπὸ, τὴν θέωσι.

Τό εὐχομαι σέ ὅλους ὀλόφυχα.

ΚΥΡΙΑΚΗ ΤΩΝ ΒΑΪΩΝ

Πρωτοπρ. Γεωργίου Ἀντωνίου
Θεολόγου

(Ιω. ιβ', 1-18)

«**1** Ὁ οὖν Ἰησοῦς πρὸ ἑξ ἡμερῶν τοῦ πάσχα ἦλθεν εἰς Βηθαρίαν, ὅπου ἦν Λάζαρος ὁ τεθνηκώς, ὃν ἤγειρεν ἐκ νεκρῶν. **2** ἐποίησαν οὖν αὐτῷ δεῖπνον ἐκεῖ, καὶ ἡ Μάρθα διηκόρει· ὁ δὲ Λάζαρος εἰς ἦν ἐκ τῶν ἀρακευμένων σὺν αὐτῷ. **3** ἡ οὖν Μαρία, λαβοῦσα λίτραν μύρου γάρδου πιστικῆς πολυτίμου, ἤλειψε τοὺς πόδας τοῦ Ἰησοῦ καὶ ἐξέμαξε ταῖς θριξίν αὐτῆς τοὺς πόδας αὐτοῦ· ἡ δὲ οἰκία ἐπληρώθη ἐκ τῆς ὀσμῆς τοῦ μύρου. **4** λέγει οὖν εἰς ἐκ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ, Ἰούδας Σιμωνος Ἰσκαριώτης, ὁ μέλλων αὐτὸν παραδιδοῦναι· **5** Διὰ τί τοῦτο τὸ μύρον οὐκ ἐπράθη τριακοσίων δηναρίων καὶ ἐδόθη πτωχοῖς; **6** εἶπε δὲ τοῦτο οὐχ ὅτι περὶ τῶν πτωχῶν ἔμελεν αὐτῷ, ἀλλ' ὅτι κλέπτῃς ἦν, καὶ τὸ γλωσσόκομος εἶχε καὶ τὰ βαλλόμενα ἐβάσταζεν. **7** εἶπεν οὖν ὁ Ἰησοῦς· Ἄφες αὐτῇ, εἰς τὴν ἡμέραν τοῦ ἐνταφιασμοῦ μου τετήρηκεν αὐτό. **8** τοὺς πτωχοὺς γὰρ πάντοτε ἔχετε μεθ' ἐαυτῶν, ἐγὼ δὲ οὐ πάντοτε ἔχετε. **9** Ἔγνω οὖν ὄχλος πολὺς ἐκ τῶν Ἰουδαίων ὅτι ἐκεῖ ἐστὶ, καὶ ἦλθον οὐ διὰ τὸν Ἰησοῦν μόνον, ἀλλ' ἵνα καὶ τὸν Λάζαρον ἴδωσιν ὃν ἤγειρεν ἐκ νεκρῶν. **10** ἐβουλεύσατο δὲ οἱ ἀρχιερεῖς ἵνα καὶ τὸν Λάζαρον ἀποκτείνωσιν, **11** ὅτι πολλοὶ δι' αὐτὸν ὑπήγον τῶν Ἰουδαίων καὶ ἐπίστευον εἰς τὸν Ἰησοῦν. **12** Τῇ ἐπαύριον ὁ ὄχλος πολὺς ὁ ἐλθὼν εἰς τὴν ἐορτήν, ἀκούσαντες ὅτι ἔρχεται Ἰησοῦς εἰς Ἱεροσόλυμα, **13** ἔλαβον τὰ βαῖα τῶν φοινίκων καὶ ἐξῆλθον εἰς ὑπάντησιν αὐτῷ, καὶ ἐκραύγαζον· Ὁσαρρά· εὐλογημένος ὁ ἐρχόμενος ἐν ὀνόματι Κυρίου, ὁ βασιλεὺς τοῦ Ἰσραὴλ. **14** εὐρῶν δὲ ὁ Ἰησοῦς ὀνάριον ἐκάθισεν ἐπ' αὐτό, καθὼς ἐστὶ γεγραμμένον· **15** Μὴ φοβοῦ, θύγατερ Σιών· ἰδοὺ ὁ βασιλεὺς σου ἔρχεται καθήμενος ἐπὶ πῶλον ὄνου. **16** Ταῦτα δὲ οὐκ ἔγνωσαν οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ τὸ πρῶτον, ἀλλ' ὅτε ἐδοξάσθη ὁ Ἰησοῦς, τότε ἐμνήσθησαν ὅτι ταῦτα ἦν ἐπ' αὐτῷ γεγραμμένα, καὶ ταῦτα ἐποίησαν αὐτῷ. **17** Ἐμαρτύρει οὖν ὁ ὄχλος ὁ ὢν μετ' αὐτοῦ ὅτι τὸν Λάζαρον ἐφώρησεν ἐκ τοῦ μνημείου καὶ ἤγει-

ρεν αὐτὸν ἐκ νεκρῶν. **18** διὰ τοῦτο καὶ ὑπήρτησεν αὐτῷ ὁ ὄχλος, ὅτι ἤκουσαν τοῦτο αὐτὸν πεποιημέναι τὸ σημεῖον».

Πῆραν, λοιπόν, τὰ βαῖα τῶν φοινίκων.

Βγῆκαν νά Τόν συναντήσουν. Νά Τόν ὑποδεχθοῦν. Νά γιορτάσουν τὸν ἐρχομὸ Του.

Τὰ βαῖα τῶν φοινίκων δὲν ἦταν μόνο τιμητικά σύμβολα τῆς νίκης τοῦ Ἰησοῦ κατά τοῦ θανάτου, τὸν ὁποῖο νίκησε μὲ τό ν' ἀναστήσει τὸ Λάζαρο, ἀλλ' ἦταν καὶ προμηνύματα τῆς νίκης Του. Μίας νέας νίκης, τὴν ὁποία ἐπρόκειτο νά καταγάγει κατά τοῦ θανάτου μὲ τὴν Ἀνάστασί Του. Αὐτὴ τὴν Ἀνάστασι πού ἐπρόκειτο νά καταστήσει κοινὸ κτῆμα τῶν πιστῶν Του.

Τὰ βαῖα τῶν φοινίκων ἦταν τὰ σύμβολα τῆς ἀθανασίας, τῆς αἰωνιότητος, ἀλλὰ καὶ τῆς διαρκοῦς ἀναγέννησης.

Ἔτσι, τὰ βαῖα τῶν φοινίκων ἔγιναν τό κατ' ἐξοχὴν σύμβολο τῆς Χριστιανικῆς ζωῆς.

Τί εἶναι Χριστιανικὴ ζωή;

Εἶναι ἡ νίκη τῆς ἀρετῆς κατά τῆς κακίας. Τῆς ἀγάπης κατά τοῦ μίσους. Τῆς πίστεως κατά τῆς ἀπιστίας. Τῆς ἐλπίδας κατά τῆς ἀπόγνωσης.

Ὁ Χριστιανὸς παλεύει κατά τῶν παθῶν του. Προσπαθεῖ νά καταπνίξει τὰ ἄτακτα σκιρτήματα τῆς σάρκας. Καταβάλλει μὲ τὴν ἀγάπην τίς ἄγριες ἐξεγέρσεις τῆς ἐκδίκησης, τίς ὁποῖες ἐξάπτει στὴν καρδιά του τὸ μίσος, ἡ ἀντιπάθεια, ἡ ἐχθρότητα. Ἐπίσης, προσπαθεῖ νά κατανικήσει μὲ τὴν πίστην κάθε ἀμφιβολία καὶ δισταγμὸ. Νά στηρίξει μὲ τὴν ἐλπίδα τὴν ἀπόγνωσιν, τὴν ὁποία γεννᾷ στὴν καρδιά του ἡ ἐπέλασι τῶν ποικίλων βιοτικῶν ἀναγκῶν καὶ συμφορῶν.

Ὁ φοίνικας ὁμοῦ συμβολίζει καὶ τὴν ἀναγέννησιν.

Ὁ Χριστιανὸς ὀφείλει νά ἐπιδιώκει τὴν ἀναγέννησιν, τὴν ἀνάπλασιν του.

Πότε ἀναγεννᾶται; Ὅταν ἐγκαταλείπει τὴν κατά κόσμον, τὴν κοσμικὴν δηλαδὴ, ζωή. Ὅταν φροντίζει νά συμμορφῶνεται πρὸς τίς ἀπαιτήσεις τῆς πνευματικῆς ζωῆς. Ὅταν προσαρμόζεται πρὸς τίς ἐντολές τοῦ Εὐαγγελίου τῆς Βα-

σιλείας. Ὄταν κρατεῖ ὡς εἰδικό ἔμβλημα στά χέρια του καί στό μέτωπό του χαράσσει τό φοίνικα τῆς ἄλλης ζωῆς, ὁ ὁποῖος εἶναι ἄσκησι καί δικαιοσύνη σέ πλαίσια ἁγιασμοῦ.

Στόχος, λοιπόν, τοῦ Χριστιανοῦ εἶναι νά κρατεῖ στά χέρια του τά σύμβολα τῆς νίκης ἐναντίον τῶν δικῶν του παθῶν γιά τί μεγάλη ὑποδοχή τοῦ Σωτήρα Χριστοῦ.

Ἔτσι ἐξασφαλίζει στόν ἑαυτό του τήν ἀθανασία, τήν αἰωνιότητα, τί μακαριότητα.

Γίνεται «κοινωνός θείας φύσεως», μέτοχος τῆς αἰώνιας ζωῆς, μία προσωπικότητα, τήν ὁποία πληροῖ ἡ θεία ζωή.

Ὁ Χριστιανός τότε ἀνυψώνεται σέ σφαιρες ὑψηλότερες. Ζεῖ ὅπου τό φῶς τῆς ζωῆς, «ἐνθα οὐκ ἔστι πόνος, οὐ λύπη, οὐ στεναγμός».

Ἄς Τόν ὑποδεχθοῦμε, λοιπόν, μέ τά βαῖτα μας στά χέρια.

ΚΥΡΙΑΚΗ ΤΟΥ ΠΑΣΧΑ

Δρος Φαίδωνος Παπαδόπουλου
Θεολόγου

(*Ιω. α', 1-17*)

«**1** Ἐν ἀρχῇ ἦν ὁ Λόγος, καί ὁ Λόγος ἦν πρὸς τὸν Θεόν, καί Θεὸς ἦν ὁ Λόγος. **2** Οὗτος ἦν ἐν ἀρχῇ πρὸς τὸν Θεόν. **3** πάντα δι' αὐτοῦ ἐγένετο, καί χωρὶς αὐτοῦ ἐγένετο οὐδὲ ἓν ὃ γέγονεν. **4** ἐν αὐτῷ ζωὴ ἦν, καί ἡ ζωὴ ἦν τὸ φῶς τῶν ἀνθρώπων. **5** καί τὸ φῶς ἐν τῇ σκοτίᾳ φαίνει, καί ἡ σκοτία αὐτὸ οὐ κατέλαβεν. **6** Ἐγένετο ἄνθρωπος ἀπεσταλμένος παρὰ Θεοῦ, ὄνομα αὐτῷ Ἰωάννης. **7** οὗτος ἦλθεν εἰς μαρτυρίαν, ἵνα μαρτυρήσῃ περὶ τοῦ φωτός, ἵνα πάντες πιστεύσωσιν δι' αὐτοῦ. **8** οὐκ ἦν ἐκεῖνος τὸ φῶς, ἀλλ' ἵνα μαρτυρήσῃ περὶ τοῦ φωτός. **9** Ἦν τὸ φῶς τὸ ἀληθινόν, ὃ φωτίζει πάντα ἄνθρωπον ἐρχόμενον εἰς τὸν κόσμον. **10** ἐν τῷ κόσμῳ ἦν, καί ὁ κόσμος δι' αὐτοῦ ἐγένετο, καί ὁ κόσμος αὐτὸν οὐκ ἔγνω. **11** εἰς τὰ ἴδια ἦλθεν, καί οἱ ἴδιοι αὐτὸν οὐ παρέλαβον. **12** ὅσοι δὲ ἔλαβον αὐτόν, ἔδωκεν αὐτοῖς ἐξουσίαν τέκνα

Θεοῦ γενέσθαι, τοῖς πιστεύουσιν εἰς τὸ ὄνομα αὐτοῦ, **13** ὁ οὐκ ἐξ αἱμάτων, οὐδὲ ἐκ θελήματος σαρκός, οὐδὲ ἐκ θελήματος ἀνδρός, ἀλλ' ἐκ Θεοῦ ἐγεννήθησαν. **14** Καί ὁ Λόγος σὰρξ ἐγένετο καί ἐσκήνωσεν ἐν ἡμῖν, καί ἐθεασάμεθα τὴν δόξαν αὐτοῦ, δόξαν ὡς μορογενοῦς παρὰ πατρός, πλήρης χάριτος καί ἀληθείας. **15** Ἰωάννης μαρτυρεῖ περὶ αὐτοῦ καί κέκραγεν λέγων· Οὗτος ἦν ὃν εἶπον, Ὁ ὀπίσω μου ἐρχόμενος ἔμπροσθέν μου γέγονεν, ὅτι πρῶτός μου ἦν. **16** Καί ἐκ τοῦ πληρώματος αὐτοῦ ἡμεῖς πάντες ἐλάβομεν, καί χάριν ἀντὶ χάριτος. **17** ὅτι ὁ νόμος διὰ Μωϋσέως ἐδόθη, ἡ χάρις καί ἡ ἀλήθεια διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ ἐγένετο».

Εἶναι χαρακτηριστικό ὅτι στό Εὐαγγελικό Ἀνάγνωσμα, πού διαβάζεται κατὰ τί Θεία Λειτουργία τοῦ Πάσχα, δέν περιλαμβάνεται κάποια μαρτυρία γιά τήν Ἀνάστασι τοῦ Κυρίου, ὅπως συμβαίνει μέ τά Ἑωθινά Εὐαγγέλια ὄλων τῶν Κυριακῶν, ἢ τῶν Κυριακῶν τοῦ Θωμᾶ καί τῶν Μυροφόρων, πού ἀκολουθοῦν τή λαμπρή ἡμέρα τῆς Ἑγέρσεως. Αὐτό συμβαίνει, γιάτί ἡ Ἐκκλησία, πέρα ἀπό τόν τονισμό τῆς ἔγερσης τοῦ Κυρίου ὡς γεγονότος ἱστορικοῦ, ἐπιδιώκει καί τήν ἀνάδειξή του ἀπό δογματικῆς καί θεολογικῆς ἀπόψεως. Εἶναι, μέ ἀπλά λόγια, σημαντικό γιά κάθε Χριστιανό ὅχι νά δέχεται ὅτι ὑπάρχει Ἀνάστασι, ἀλλά νά γνωρίζει καί νά ὁμολογεῖ ποιός εἶναι ἡ Ἀνάστασι καί ἡ ζωή, τό Ἄλφα καί τό Ὠμέγα, ἡ ἀρχή καί τό τέλος τῶν πάντων. Καί εἶναι ἀπό τήν ἀποψη αὐτή ἰδιαίτερα εὐστοχη καί σοφί ἡ ἐπιλογή τοῦ σχετικοῦ ἀποσπάσματος ἀπό τό Κατά Ἰωάννην ἱερό Εὐαγγέλιο, τό θεολογικότερο, κατὰ κοινή ὁμολογία, ἱερό κείμενο τῆς Καινῆς Διαθήκης.

Τό βιβλίό πού διηγεῖται τά σχετικά μέ τί δημιουργία τοῦ κόσμου, ἡ Γένεσι, ἀρχίζει μέ τί φράσι «ἐν ἀρχῇ ἐποίησεν ὁ Θεός», γιά νά μᾶς πληροφορήσει ὅτι ὁ Κύριος εἶναι ἀναρχος καί ὑπάρχει πρὶν ἀπό ὅλα τά κτίσματα καί πρὶν ἀπό τό χρόνο. Κατὰ τόν ἴδιο τρόπο καί τό Εὐαγγελικό Ἀνάγνωσμα τῆς Κυριακῆς τοῦ Πάσχα, τῆς ἡμέρας δηλαδή πού ἀνακαινίζεται ὁ κόσμος μέ τήν Ἀνάστασι, ἀρχίζει μέ τό «ἐν ἀρχῇ ἦν ὁ Λόγος». Καί ἀναφέρεται σαφέστατα στόν Χρι-

στό, πού ὡς μονογενής Υἱός καί Λόγος τοῦ Θεοῦ ὑπῆρχε πρὶν ἀρχίσει ὁ κόσμος νά ὑπάρχει, γιατί, ὅπως μαρτυρεῖ ὁ ἱερός Εὐαγγελιστής, «τά πάντα ἔγιναν δι' Αὐτοῦ καί χωρὶς Αὐτόν δέν ἔγινε τίποτε ἀπό ὅσα ὑπάρχουν». Τά πάντα δηλαδή ὀφείλουν τήν ὑπαρξή τους στόν παντοδύναμο Λόγο τοῦ Θεοῦ.

Ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ δέν εἶναι κτίσμα, ἔστω τό πρῶτο καί τελειότερο, ὅπως κήρυξαν καί ἐξακολουθοῦν νά κηρύττουν παλιοί καί νεότεροι αἵρετικοί. Κι αὐτό, γιατί ἦταν παρῶν στήν ἀρχή τῆς δημιουργίας, ἡ ὁποία ἀρχή, κατά τό Μέγα Βασίλειο, δέν εἶναι διάστημα χρόνου, ἀλλά βρίσκεται πρὶν καί ἔξω ἀπό τό χρόνο. Ὁ ἴδιος ὁ Εὐαγγελιστής Ἰωάννης, ἄλλωστε, διαλύει κάθε διαφωνία καί ἀμφισβήτηση μέ τό νά δηλώνει ξεκάθαρα ὅτι ὁ Λόγος ἦταν ἐξ ἀρχῆς μαζί μέ τόν Πατέρα καί ἦταν καί εἶναι Θεός. «Καί ὁ Λόγος ἦν πρὸς τόν Θεόν, καί Θεός ἦν ὁ Λόγος».

Ὁ Λόγος, ὅπως ἀπέδειξε καί μέ τή νίκη Του κατά τοῦ θανάτου, εἶναι πηγὴ τῆς ζωῆς καί ζωή. Ἡ ζωὴ αὐτὴ ἀποτελεῖ, κατά τό Θεολόγο Ἰωάννη, τό φῶς τῶν ἀνθρώπων. Τήν ἴδια διαβεβαίωση δίνει καί ὁ ἄλλος Ἰωάννης, ὁ Πρόδρομος καί Βαπτιστής τοῦ Κυρίου, μέ τό νά διακηρύττει πρὸς κάθε κατεύθυνση πῶς ὁ ἴδιος ἀπεστάλη γιά νά μαρτυρήσει γιά τό φῶς τό ἀληθινό, πού φωτίζει κάθε ἀνθρώπο πού ἔρχεται στόν κόσμο. Ὁ Ἰησοῦς, γιά τόν Πρόδρομο, εἶναι ὁ Μονογενής Υἱός τοῦ Θεοῦ, Αὐτός διὰ μέσου τοῦ ὁποίου ἦρθε ἡ χάρις καί ἡ ἀλήθεια. Αὐτός πού ἐμφανίστηκε στους ἔσχατους καιρούς μέ ἀνθρώπινη μορφή, ἀλλά πού ἦταν πάντοτε καί παντοῦ μέσα στόν κόσμο. «Αὐτός πού ἔρχεται μετά ἀπό ἐμένα, ἀλλά ὑπῆρχε πρὶν ἀπό ἐμένα», ὅπως, κατά λέξη, δηλώνει ὁ Βαπτιστής.

Ὁ Ἰησοῦς ἦταν πάντοτε μέσα στόν κόσμο, γιατί τά πάντα ἀπό Αὐτόν ἔλαβαν τήν ὑπαρξή. Ὁ ἴδιος ἦλθε ὡς φῶς καί ἀλήθεια, ἀλλά οἱ ἀνθρώποι Τόν ἀγνόησαν καί ἐξακολουθοῦν νά Τόν ἀγνοοῦν. Ἰδιαίτερα οἱ κατά σάρκα συμπατριῶτες Του, οἱ ἀνθρώποι τοῦ περιβάλλοντος μέσα στό ὁποιοῦ ἔζησε, ὅταν «ὁ Λόγος σὰρξ ἐγένετο καί ἐσκήνωσεν

ἐν ἡμῖν». Κι ἐνῶ ἡ δόξα τοῦ Μονογενοῦς Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ ἔλαμπε μέ τά θαύματα, τή διδασκαλία καί γενικότερα τήν ἐπί γῆς παρουσία Του, ὁ λαός προτίμησε τό σκότος παρὰ τό φῶς. Προτίμησαν οἱ ἀνθρώποι νά παραμείνουν σαρκικοί «ἐξ αἱμάτων καί θελήματος σαρκός», δούλοι δηλαδή τῶν ἡδονῶν καί τῶν ποικίλων παθῶν.

Μέ τήν ἐνδοξη Ἀνάστασις ἡ δόξα τοῦ Λόγου ἔλαμπε. «Νῦν πάντα πεπλήρωται φῶς, οὐρανός τε καί γῆ, καί τά καταχθόνια». Ὅσοι γνωρίσουν αὐτό τό φῶς καί ζήσουν γιά πάντα μέσα στή λάμψη του θά ὀνομαστοῦν παιδιά τοῦ Θεοῦ. Αὐτός, ἄλλωστε, εἶναι ὁ σκοπός τῆς Ἐνανθρώπισης, τῶν Παθῶν καί τῆς Ἀνάστασης τοῦ Χριστοῦ. Νά μᾶς ξανακάνει υἱούς τοῦ Θεοῦ καί πολῖτες τοῦ Παραδείσου. Νά μᾶς ἀπαλλάξει ἀπό τή φθορά καί τό θάνατο καί νά μᾶς ξανααντύσει μέ τή στολή τῆς ἀφθαρσίας, μέ τήν ὁποία ἔντυσε πρῶτα τή δική Του σάρκα.

«Ἐκ γάρ θανάτου πρὸς ζωὴν, καί ἐκ γῆς πρὸς οὐρανόν, Χριστός ὁ Θεός, ἡμᾶς διεβίβασεν, ἐπινίκιον ἄδοντας».

ΚΥΡΙΑΚΗ Β' ΕΠΙΣΤΟΛΩΝ

Ἄρος Φαίδωνος Παπαδόπουλου
Θεολόγου

(Ρωμ. β', 10-16)

«**10** Δόξα δὲ καὶ τιμὴ καὶ εἰρήρῃ παντὶ τῷ ἐργαζομένῳ τὸ ἀγαθόν, Ἰουδαίῳ τε πρῶτον καὶ Ἑλληνι· **11** οὐ γάρ ἐστι προσωποληψία παρὰ τῷ Θεῷ. **12** ὅσοι γὰρ ἀνόμως ἤμαρτον, ἀνόμως καὶ ἀπολοῦνται· καὶ ὅσοι ἐν νόμῳ ἤμαρτον, διὰ νόμον κριθήσονται. **13** οὐ γὰρ οἱ ἀκροαταὶ τοῦ νόμου δίκαιοι παρὰ τῷ Θεῷ, ἀλλ' οἱ ποιηταὶ τοῦ νόμου δικαιωθήσονται. **14** ἔσται γὰρ ἔθνη τὰ μὴ νόμον ἔχοντα φύσει τὰ τοῦ νόμου ποιῆ, οὗτοι νόμον μὴ ἔχοντες ἐάντοίς εἰσι νόμος, **15** οἵτινες ἐνδείκνυται τὸ ἔργον τοῦ νόμου γραπτὸν ἐν ταῖς καρδίαις αὐτῶν, συμμαρτυροῦσης αὐτῶν τῆς συνειδήσεως καὶ μεταξὺ ἀλλήλων τῶν λογισμῶν κατηγορούντων ἢ καὶ ἀπολογουμένων, **16** ἐν ἡμέρᾳ ὅτε κρινεῖ ὁ Θεός

τὰ κρυπτὰ τῶν ἀνθρώπων κατὰ τὸ εὐαγγέλιόν μου διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ».

Στὴν Καινὴ Διαθήκη ἀναφέρεται τέσσερις φορές ὅτι ὁ Θεός δέν εἶναι προσωπολήπτης καὶ ἐπομένως ἀγαπᾷ ὅλους τους ἀνθρώπους ὡς παιδιά Του, ἀνεξάρτητα ἀπὸ τὴν καταγωγή, τὸ φύλο ἢ τὴν ἡλικία τους. Ἡ ἀλήθεια αὐτή, βέβαια, συναντᾶται καὶ σέ πάρα πολλά ἄλλα χωρία τῆς Ἁγίας Γραφῆς, μέ ἀποκορύφωμα τόν Παῦλειο λόγο, ὅτι ὁ Θεός «πάντας ἀνθρώπους θέλει σωθῆναι καὶ εἰς ἐπίγνωσιν ἀληθείας ἐλθεῖν». Ἡ θυσιαστική, λοιπόν, ἀγάπη τοῦ Κυρίου καὶ ἡ ἐπιθυμία Του γιά τή σωτηρία ὅλου τοῦ κόσμου εἶναι δεδομένη καὶ ἀποδείχθηκε ἔμπρακτα μέ τὴν Ἐνανθρώπηση καὶ τὸ Σταυρικό θάνατο. Ὡστόσο, γιά τὴν ἐπίτευξη τῆς σωτηρίας, σέ προσωπικό ἐπίπεδο, κάθε ἄνθρωπος, πού πλάστηκε ἐξ ἀρχῆς μέ λογική καὶ ἐλεύθερη βούληση, ὀφείλει νά συνεργαστεῖ μέ τὸ Θεό, νά ἀκολουθήσει τίς ἐντολές Του καὶ νά οἰκειοποιηθεῖ τὰ ἀγαθὰ πού πῆγασαν ἀπὸ τή θυσία τοῦ Χριστοῦ.

Πολλοὶ ἄνθρωποι, ἀγνοώντας, ἀσφαλῶς, τίς πιό πάνω ἀλήθειες, ἀσχολοῦνται ἔντονα μέ τὸ θέμα τῆς σωτηρίας τῶν συνανθρώπων μας, πού γιά διάφορους λόγους δέν ἔχουν γνωρίσει τή χριστιανική διδασκαλία καὶ συνεπῶς βρίσκονται ἔξω ἀπὸ τὴν Ἐκκλησία. Ἄλλοι, μέ τὸ σκεπτικό ὅτι δέν εἶναι δυνατό ὁ Θεός νά καταδικάσει στήν αἰώνια Κόλαση τὰ δισεκατομμύρια τῶν ἀλλοθρήσκων, ὀδηγοῦνται στό ἀφελές συμπέρασμα ὅτι ἡ Πίστη, ἡ Λατρευτική ζωὴ καὶ ἡ τήρηση τῶν Ἐκκλησιαστικῶν Κανόνων δέν εἶναι ἀπαραίτητα καὶ ἄλλοι ὀδηγοῦνται σέ ἰσοπεδωτικές ἀπόψεις, σύμφωνα μέ τίς ὁποῖες ὅλες οἱ θρησκείες καὶ αἵρέσεις εἶναι διαφορετικές ὄψεις τῆς ἀλήθειας καὶ ἐναλλακτικοὶ δρόμοι πού ὀδηγοῦν στή σωτηρία.

Ἡ ἀλήθεια γιά τὸ κορυφαῖο ζήτημα πού ἀπασχολεῖ κάθε ἀνθρώπινη ὑπαρξη, αὐτὸ τῆς σωτηρίας, δέν βρίσκεται στίς ἀπόψεις τῶν κατὰ καιρούς διανοουμένων, ἀλλά ἔχει ἀποκαλυφθεῖ ἀπὸ τόν ἴδιο τὸ Θεό στοὺς Ἀποστόλους καὶ ἔχει

καταγραφεῖ στήν Ἁγία Γραφή καὶ ζῶσα παράδοση τῆς Ἐκκλησίας. Ὁ Κύριος λοιπόν, σύμφωνα μέ τὸ Ἀποστολικὸ Ἀνάγνωσμα τῆς Β΄ Κυριακῆς τῶν Ἐπιστολῶν, θά χαρίσει δόξα, τιμὴ καὶ εἰρήνη καὶ θά καταστήσει κληρονόμο τῆς Βασιλείας Του κάθε ἄνθρωπο πού ἐργάζεται τὸ ἀγαθό, εἴτε αὐτός εἶναι Ἰουδαῖος εἴτε Ἑλληνας, ἀνεξάρτητα διπλάδι ἀπὸ τὴν καταγωγή καὶ τὴ φυλετική του προέλευση. Πῶς, ὅμως, οἱ ἄνθρωποι γνωρίζουν τὸ ἀγαθὸ καὶ πότε θεωρεῖται κανεὶς ἐργάτης τοῦ καλοῦ;

Οἱ Ἰουδαῖοι τῆς ἐποχῆς τοῦ Χριστοῦ εἶχαν διδαχθεῖ τὸ Νόμο τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης καὶ συνεπῶς γνώριζαν τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ. Κατὰ τόν ἴδιο τρόπο οἱ Χριστιανοὶ ἔχουμε διδαχθεῖ τὴν ἐν Χριστῷ ζωὴ. Εἶναι ἐπομένως εὐλόγο, ὅτι κριτήριο γιά τὴ δική μας σωτηρία εἶναι ὁ βαθμὸς προσήλωσής μας στό θέλημα τοῦ Κυρίου καὶ τὸ μέτρο τοῦ ἀγώνα μας γιά ἔνωση μέ τὸ Χριστό. Ὅπως, ἄλλωστε, μέ σαφήνεια δηλώνει ὁ ἀπόστολος Παῦλος «δέν θά δικαιωθοῦν οἱ ἀκροατές τοῦ Νόμου, ἀλλά αὐτοὶ πού τόν ἐφαρμόζουν». Γιά ἐκείνους, ὅμως, πού δέν ἔχουν διδαχθεῖ τὸ Εὐαγγέλιο, τὸ κριτήριο εἶναι διαφορετικό. Σημασία πάντως ἔχει, ὅτι ἡ τελικὴ κρίση εἶναι κοινὴ γιά ὅλους, ὅπως ἓνας καὶ κοινὸς εἶναι ὁ Κριτής.

«Ὅσοι γὰρ ἀνόμως ἤμαρτον, ἀνόμως καὶ ἀπολοῦνται» λέγει ὁ Ἀπόστολος, κάτι πού σημαίνει ὅτι ὅσοι ζοῦν χωρὶς νά ἔχουν διδαχθεῖ τὸ Νόμο τοῦ Θεοῦ θά κριθοῦν μέ βάση τὸ Φυσικὸ Νόμο, πού εἶναι ἔμφυτος σέ κάθε ἄνθρωπο, πού εἶναι τυπωμένος ὅχι σέ βιβλία, ἀλλά στίς καρδιές τῶν ἀνθρώπων. Δέν πρέπει νά ξεχνοῦμε ὅτι κάθε ἄνθρωπος πού ἔρχεται στόν κόσμο εἶναι εἰκόνα τοῦ Θεοῦ, ἐφοδιασμένη μέ τὸ δῶρο τῆς συνείδησης, πού συνηγορεῖ πρὸς τὴν πραγματοποίηση τοῦ καλοῦ καὶ ἀποφυγὴ τοῦ κακοῦ.

Ὁ Μέγας Βασίλειος λέγει σέ κάποιο λόγο του τὰ ἑξῆς: «Εἶναι μεγάλη γιά τόν ἄνθρωπο καὶ ἡ φυσικὴ ροπή πρὸς τὸ καλὸ, πού ὑπάρχει μέσα του, ἀλλά, θέλοντας ὁ Θεός νά τὴν τελειοποιήσει, πρόσθεσε καὶ τὴ χειραγωγία μέσω τοῦ Νόμου». Γιά μᾶς τοὺς Χριστιανούς, λοιπόν, καθῆκον εἶναι

νά διατηροῦμε τή συνείδησή μας καθαρή καί νά τήν ἐνισχύουμε μέσω τῆς πνευματικῆς ἐργασίας. Ἡ Χριστιανική ιδιότητα δέν δημιουργεῖ ἀπό μόνη της δικαιώματα στή σωτηρία, ἀλλά, ἀπεναντίας, δημιουργεῖ ὑποχρεώσεις γιά ἀπόλυτη εὐγνωμοσύνη πρὸς τό Χριστό καί διαρκῆ ἀγώνα γιά συμμόρφωση πρὸς τίς ἐντολές Του. Ἡ ὑπόθεση τῆς σωτηρίας τῶν μακρᾶν τοῦ Χριστοῦ ἀδελφῶν μας, ἄς γίνει γιά μᾶς ἀντικείμενο προσευχῆς, ἀγάπης καί ἱεραποστολικῆς διάθεσης καί ὄχι ἀφορμῆ ἀμφισβήτησης τῆς δικαιοσύνης τοῦ Θεοῦ ἢ αἰτία ἐπανάπαυσης καί πνευματικῆς ἀπραξίας. Κριτής εἶναι μόνο ὁ Θεός καί αὐτό πού ὠφελεῖ δέν εἶναι νά γνωρίζουμε τό πῶς θά κριθοῦν οἱ ἄλλοι, ἀλλά τό νά ἐτοιμαζόμαστε ἐμεῖς γιά τήν ὥρα τῆς Κρίσης.

ΚΥΡΙΑΚΗ Γ' ΜΑΤΘΑΙΟΥ

Πρωτοπρ. Γεωργίου Ἀντωνίου
Θεολόγου

(Ματθ. στ', 22-23)

«**22** Ὁ λύχνος τοῦ σώματός ἐστίν ὁ ὀφθαλμός. ἔὰν οὖν ὁ ὀφθαλμός σου ἀπλοῦς ἦ, ὅλον τὸ σῶμά σου φωτεινὸν ἔσται. **23** ἔὰν δὲ ὁ ὀφθαλμός σου ποτηρὸς ἦ, ὅλον τὸ σῶμά σου σκοτεινὸν ἔσται. εἰ οὖν τὸ φῶς τὸ ἐν σοὶ σκότος ἐστί, τὸ σκότος πόσον; **24** Οὐδεὶς δύναται δυοὶ κυρίους δουλεύειν· ἢ γὰρ τὸν ἕνα μισήσει καὶ τὸν ἕτερον ἀγαπήσει, ἢ ἐνὸς ἀρθέξεται καὶ τοῦ ἑτέρου καταφρονησει· οὐ δύνασθε Θεῷ δουλεύειν καὶ μαμωνᾷ. **25** Διὰ τοῦτο λέγω ὑμῖν, μὴ μεριμνᾶτε τῇ ψυχῇ ὑμῶν τί φάγητε καὶ τί πίητε, μηδὲ τῷ σώματι ὑμῶν τί ἐνδύσηθε· οὐχὶ ἡ ψυχὴ πλεῖόν ἐστιν τῆς τροφῆς καὶ τὸ σῶμα τοῦ ἐνδύματος; **26** ἐμβλέψατε εἰς τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ, ὅτι οὐ σπεύρουσιν οὐδὲ θερίζουσιν οὐδὲ συνάγουσιν εἰς ἀποθήκας, καὶ ὁ πατὴρ ὑμῶν ὁ οὐράνιος τρέφει αὐτά· οὐχ ὑμεῖς μᾶλλον διαφέρετε αὐτῶν; **27** τίς δὲ ἐξ ὑμῶν μεριμνῶν δύναται προσθεῖναι ἐπὶ τῇ ἡλικίᾳ αὐτοῦ πῆχυν ἕνα; **28** καὶ περὶ ἐνδύματος τί μεριμνᾶτε; καταμάθετε τὰ κρίνα τοῦ ἀγροῦ πῶς αὐξάνει· οὐ κοπιᾷ οὐδὲ ρῆθει. **29** λέγω δὲ ὑμῖν

ὅτι οὐδὲ Σολομῶν ἐν πάσῃ τῇ δόξῃ αὐτοῦ περιεβάλετο ὡς ἐν τούτων. **30** Εἰ δὲ τὸν χόρτον τοῦ ἀγροῦ, σήμερον ὄντα καὶ αὔριον εἰς κλίβανον βαλλόμενον, ὁ Θεὸς οὕτως ἀμφιέρυσιν, οὐ πολλῶ μᾶλλον ὑμᾶς, ὀλιγόπιστοι; **31** μὴ οὖν μεριμνήσητε λέγοντες, τί φάγωμεν ἢ τί πίωμεν ἢ τί περιβαλώμεθα; **32** πάντα γὰρ ταῦτα τὰ ἔθνη ἐπιζητεῖ· οἶδεν γὰρ ὁ πατὴρ ὑμῶν ὁ οὐράνιος ὅτι χηρίζετε τούτων ἀπάντων. **33** ζητεῖτε δὲ πρῶτον τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ καὶ τὴν δικαιοσύνην αὐτοῦ, καὶ ταῦτα πάντα προστεθήσεται ὑμῖν.»

Τά πάντα, εἰδικότερα σήμερα, ὠθοῦν στή σύγχυση, στή διαστρέβλωση.

Ὁ Κύριος εἶναι σαφής. Δύο εἶναι οἱ ἀφέντες: Ὁ μαμμωνᾶς καὶ ὁ Θεός.

Προσέχουμε λοιπόν ὅτι ὁ μαμμωνᾶς σκοτίζει τὴν ψυχὴ. Ὁ Θεός τὴ φωτίζει.

Ὁ μαμμωνᾶς εἶναι ἄψυχος καὶ ἀπρόσωπος. Νεκρώνει κάθε εὐγενῆ καὶ πνευματικὴ ἔφεση τοῦ ἀνθρώπου. Τὴν ὑποτάσσει στή δούλεψή του.

Ὁ φιλάργυρος μαζεύει πλοῦτο, γιά νά εἶναι τάχα ἐλεύθερος καὶ ἀσφαλής. Στὴν πραγματικότητα ἡ ματαιότητα καὶ ἡ ἀπληστία δέν προσφέρουν οὔτε ἀσφάλεια, οὔτε σιγουριά, ἀλλά ἀγωνία, ἄγχος, ἀδημονία καὶ φόβο.

Ὁ ὑποταγμένος στό μαμμωνᾶ στηρίζεται ἐκεῖ, ὅπου δέν ὑπάρχει στήριγμα. Πνίγεται μέσα στὴν τύρβη καὶ τὴν τριβή. Συνθλίβεται ἀπὸ τό ἄγχος τῆς ματαιότητος.

Ἀσφαλής εἶναι ἐκεῖνος πού φωτίζεται ἀπὸ τό Ἅγιο Πνεῦμα, διότι εἶναι ἐξαρτημένος ἀπὸ τό Χριστό. Ἐπιρρίπτει τὴ μέριμνά του στόν Κύριο. Μαθαίνει νά χειρίζεται σωστά τὸν πλοῦτο καὶ ν' ἀγωνίζεται στή φτώχεια. Στ' ἀδιέξοδα βρίσκει διέξοδο στὴν προσευχή. Ἀντλεῖ δυνάμεις ἀπὸ τό Θεό, γιά νά ξεπεράσει τίς πολλές δυσκολίες τῆς ζωῆς.

Καί κάτι ἄλλο. Τό ἄγχος τῶν μεριμνῶν διαλύεται, ὅταν συμμετέχουμε στίς μέριμνες τῶν ἄλλων. Ἔτσι ἡ μέριμνα τῆς ἀγάπης παρέχει ὠριμότητα καὶ πληρότητα στή ζωή.

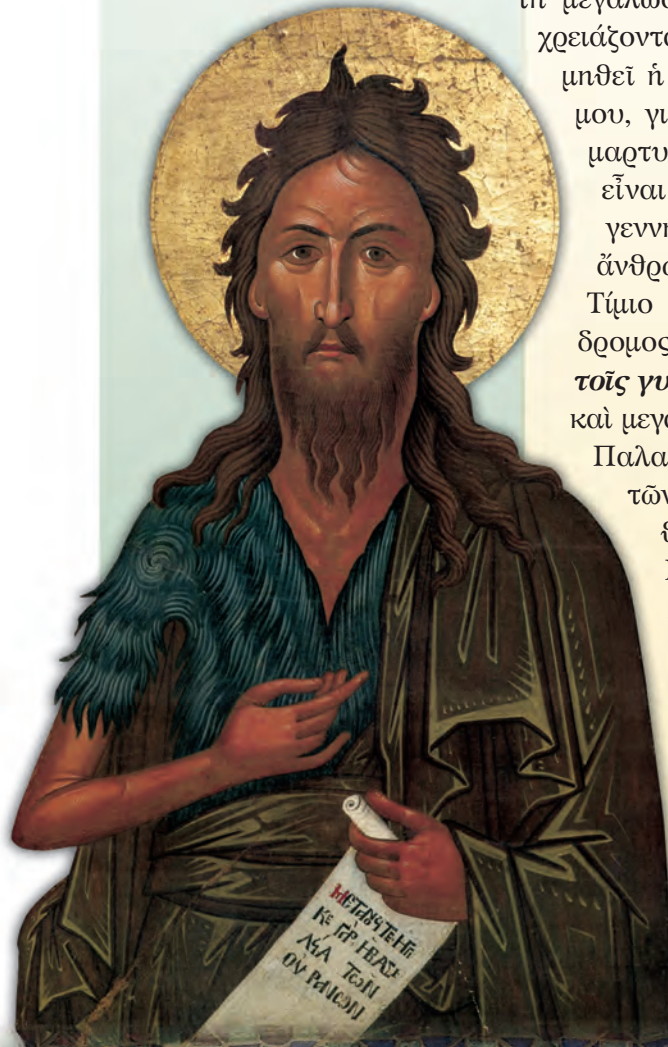
Νά τό ἐπιδιώξουμε, λοιπόν.

«Άνθρωπος μὲν τῆ φύσει, ἄγγελος δὲ τὸν βίον»

Πρωτοπρ. Μιχαὴλ Βοσκοῦ
Θεολόγου

«Μνήμη δικαίου μετ' ἐγκωμίων, σοὶ δὲ ἀρκέσει ἡ μαρτυρία τοῦ Κυρίου, Πρόδρομε». Μ' αὐτὰ τὰ λόγια τὸ γνωστὸ σὲ ὄλους μας Ἀπολυτίκιο τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Προδρόμου καὶ Βαπτιστοῦ ἀναδεικνύει

τὴ μεγαλωσύνη τῆς μορφῆς του. Δὲν χρειάζονται πολλὰ ἐγκώμια, γὰρ νὰ τιμηθεῖ ἡ μνήμη τοῦ Τιμίου Προδρόμου, γιὰτὶ εἶναι ἀρκετὴ ἡ σχετικὴ μαρτυρία τοῦ Κυρίου. Καὶ ποιά εἶναι αὐτὴ ἡ μαρτυρία; Ὅτι δὲν γεννήθηκε ἀπὸ γυναίκα κανένας ἄνθρωπος μεγαλύτερος ἀπὸ τὸν Τίμιο Πρόδρομο. Ὁ Τίμιος Πρόδρομος εἶναι ὁ «μείζων ἐν γεννητοῖς γυναικῶν». Εἶναι ὁ τελευταῖος καὶ μεγαλύτερος τῶν Προφητῶν τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης καὶ ὁ πρῶτος τῶν Προφητῶν τῆς Καινῆς Διαθήκης. Εἶναι ὁ μοναδικὸς Προφήτης ποὺ ἀξιώθηκε νὰ λάβει τὸ προφητικὸ χάρισμα ἥδη ἀπὸ τὴν κοιλία τῆς μητέρας του καὶ μάλιστα νὰ τὸ μεταδώσει σὲ αὐτὴν. Ἀποτελεῖ, θὰ μπορούσαμε νὰ ποῦμε, τὸ μεταίχμιο μεταξὺ τοῦ παλαιοῦ κόσμου, τοῦ προχριστιανικοῦ, καὶ τοῦ νέου κόσμου, τοῦ χριστιανικοῦ. Εἶναι αὐτὸς ποὺ ἀξιώθηκε νὰ παίξει

ἕναν τόσο σημαντικὸ ρόλο στὸ σχέδιο τῆς Θείας οικονομίας γιὰ τὴν σωτηρία τοῦ ἀνθρώπου καὶ τοῦ κόσμου· νὰ προετοιμάσει τόσο μὲ τὴν ζωὴ του ὅσο καὶ μὲ τὸν θάνατό του τὸν δρόμο τοῦ Κυρίου· νὰ γίνεῖ κατὰ κυριολεξίαν ὁ Πρόδρομος Του τόσο στὸν παρόντα κόσμο ὅσο καὶ στὸν Ἄδην.

Κανένας ἄλλος ἅγιος, ἐκτὸς ἀπὸ τὴν Παναγία μας, δὲν ἔχει τόσες ἐορτὲς στὴ διάρκεια τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ ἔτους ὅσες ἔχει ὁ Τίμιος Πρόδρομος. Κάθε σημαντικὸ γεγονός τῆς ζωῆς του ἀποτελεῖ ἐορτὴ τῆς Ἐκκλησίας μας: ἡ Σύλληψή του (23 Σεπτεμβρίου), ἡ Γέννησή του (24 Ἰουνίου), ἡ Συναξί του τὴν ἐπομένη τῶν Θεοφανείων (7 Ἰανουαρίου), ἡ Ἀποτομὴ τῆς Τιμίας Κεφαλῆς του (29 Αὐγούστου), ἀλλὰ καὶ οἱ Εὐρέσεις τῆς Τιμίας Κεφαλῆς του (24 Φεβρουαρίου καὶ 25 Μαΐου). Ἔτσι λοιπὸν στὶς 24 Ἰουνίου ἡ Ἐκκλησία μας ἐορτάζει τὸ Γενέσιον τοῦ Τιμίου Προδρόμου, ἐννέα μῆνες μετὰ τὴν Σύλληψή του ἀπὸ τὴν Ἐλισάβετ καὶ ἔξι μῆνες πρὶν ἀπὸ τὴν Γέννηση τοῦ Σωτῆρος Χριστοῦ. Ἀπὸ τὴν πλοῦσια ὑμνογραφία τῆς ἐορτῆς αὐτῆς ἐπιλέξαμε νὰ σχολιάσουμε σ' αὐτὸ μας τὸ ἀρθρο τὸ Δοξαστικὸ τῶν Ἀποστίχων τοῦ Μεγάλου Ἐσπερινοῦ, τὸ ὁποῖο εἶναι ἔργο τῆς Μοναχῆς Κασσίας.

«**Ἡσαΐου νῦν τοῦ Προφήτου ἡ φωνή, σήμερον ἐν τῆ τοῦ μείζονος Προφητῶν κηύσει Ἰωάννου πεπλήρωται· Ἴδου γὰρ φησιν ἀποστελῶ τὸν Ἄγγελόν μου πρὸ προσώπου σου, ὃς κατασκευάσει τὴν ὁδόν σου. Οὗτος οὖν ὁ τοῦ ἐπουρανίου Βασιλεῶς στρατιώτης προδρομῶν, ὡς ἀληθῶς εὐθείας ἐποίει τὰς τρίβους τοῦ Θεοῦ ἡμῶν, ἄνθρωπος μὲν τῆ**

φύσει, Ἄγγελος δὲ τὸν βίον ὑπάρχων· ἀγνείαν γὰρ παντελεῖ, καὶ σωφροσύνην ἀσπασάμενος, εἶχε μὲν τὸ κατὰ φύσιν, ἔφυγε δὲ τὸ παρὰ φύσιν, ὑπὲρ φύσιν ἀγωνισάμενος. Αὐτὸν ἅπαντες πιστοί, ἐν ἀρεταῖς μιμούμενοι, πρὸς βεβύειν ὑπὲρ ἡμῶν δυσωπήσωμεν, εἰς τὸ σωθῆναι τὰς ψυχὰς ἡμῶν».

Δηλαδή: Σήμερα, μὲ τὴν γέννηση τοῦ μεγαλύτερου τῶν Προφητῶν Ἰωάννου, πραγματοποιήθηκε ἡ προφητεία τοῦ Προφήτη Ἡσαΐα, ὁ ὁποῖος εἶπε: Ἴδου θὰ ἀποστελῶ τὸν ἀγγελιοφόρο μου πρὶν ἀπὸ ἐσένα, γὰρ νὰ προετοιμάσει τὸν δρόμο σου. Αὐτὸς λοιπὸν ὁ στρατιώτης τοῦ ἐπουρανίου Βασιλέως, ἀφοῦ ἦρθε πρῶτος, ὄντως προετοίμασε τὸν δρόμο τοῦ Θεοῦ, καθὼς ἦταν μὲν ἄνθρωπος κατὰ τὴ φύση, ζοῦσε ὁμως ἀγγελικὴ ζωὴ. Ἀφοῦ ἐπέλεξε τὴν ζωὴ τῆς τελείας ἀγνείας καὶ σωφροσύνης, εἶχε μὲν τὸ κατὰ φύσιν, ἀπέφυγε ὁμως τὸ παρὰ φύσιν (τὴν ἁμαρτία δηλαδή), κἀνοντας ὑπερφυσικούς ἀγῶνες. Προσπαθώντας νὰ μιμηθοῦμε τὶς ἀρετὲς του,

ἄς τὸν παρακαλέσουμε νὰ πρεσβεύει γιὰ μᾶς, ὥστε νὰ σωθοῦν οἱ ψυχές μας.

Οἱ Προφῆτες τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης μίλησαν μὲ κάθε λεπτομέρεια γιὰ τὸ ἔργο τῆς Θείας οἰκονομίας, παρότι ἔζησαν αἰῶνες πρὶν ἀπὸ τὸ γεγονὸς τῆς Σαρκώσεως τοῦ Υἱοῦ καὶ Λόγου τοῦ Θεοῦ. Εἰδικώτερα ὁ Προφήτης Ἡσαΐας περιλαμβάνει στὸ προφητικό του βιβλίον τόσες πολλὲς χριστολογικὲς προφητείες, ὥστε αὐτὸ θὰ μπορούσε νὰ θεωρηθεῖ ὡς ἓνα Εὐαγγέλιον πρὸ τῆς ἐνσάρκου οἰκονομίας. Δὲν εἶναι τυχαῖο ὅτι ὀνομάστηκε ἀπὸ τοὺς Πατέρες τῆς Ἐκκλησίας μεγαλοφωνότατος Προφήτης καὶ Εὐαγγελιστής. Ὁ Προφήτης Ἡσαΐας λοιπὸν προεφίτευσε καὶ τὴν ἔλευσιν τοῦ Τιμίου Προδρόμου πρὶν ἀπὸ τὸν Σωτῆρα Χριστόν, γιὰ νὰ προετοιμάσει τὸν δρόμον Ἐκείνου. Καὶ προετοίμασε τὸν δρόμον Ἐκείνου ἀφ' ἑνὸς μὲν τὴν ἀγγελικὴ πολιτεία του, ἀφ' ἑτέρου δὲ μὲ τὸ κήρυγμά του πρὸς τοὺς συμπατριῶτες του Ἰουδαίους καὶ τὸ προπαρασκευαστικὸ βάπτισμά του.

Ὁλόκληρη ἡ ζωὴ καὶ ὁλόκληρο τὸ ἔργο τοῦ Τιμίου

Προδρόμου ἀποσκοποῦσαν στὸ νὰ προετοιμάσουν τὸν δρόμον γιὰ τὴν ἀποδοχὴν τοῦ Σωτῆρος Χριστοῦ ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους. Κήρυσσε μετάνοια στοὺς συμπατριῶτες του Ἰουδαίους, τοὺς καλοῦσε νὰ ἐξομολογηθοῦν τὶς ἁμαρτίες τους, συναισθανόμενοι τὴν ἁμαρτωλότητά τους, καθὼς τοὺς βάπτιζε στὸν Ἰορδάνη Ποταμὸν, ὑπεδείκνυε στὸν κάθε ἄνθρωπον ποιὸ εἶναι τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ στὴ ζωὴ του, κυρίως ὅμως διεκήρυσσε συνεχῶς ὅτι ἔρχεται μετὰ ἀπὸ αὐτὸν Ἐκεῖνος, τοῦ Ὁποίου δὲν εἶναι ἄξιος οὔτε τὰ κορδόνια τῶν ὑποδημάτων του νὰ λύσει καὶ ὁ Ὁποῖος θὰ τοὺς βαπτίσει μὲ τὸ Ἅγιον Πνεῦμα. Μὲ ὅλα αὐτὰ προετοίμαζε τοὺς ἀνθρώπους νὰ πιστέψουν στὸν σεσαρκωμένον Υἱὸν καὶ Λόγον τοῦ Θεοῦ, στὸν Θεάνθρωπον Ἰησοῦν Χριστόν, καὶ νὰ δεχθοῦν τὸ χριστιανικὸν βάπτισμα γιὰ νὰ γίνουν μέλη τοῦ Σώματος τοῦ Χριστοῦ μὲ τὴν χάριν τοῦ Ἁγίου Πνεύματος. Κι ὅταν ἦρθε πλέον ὁ Σωτήρας τοῦ κόσμου στὸν Ἰορδάνη Ποταμὸν καὶ ἔλαβε τὸ βάπτισμα ἀπὸ τὰ χέρια τοῦ Βαπτιστοῦ, ὁ Τίμιος Πρόδρομος ὑπέδειξε ξεκάθαρα στοὺς μαθητὲς του τὸν Ἄμνόν τοῦ Θεοῦ **«τὸν αἶροντα τὴν ἁμαρτίαν τοῦ κόσμου»** καὶ τοὺς προέτρεψε ν' ἀκολουθήσουν πλέον Ἐκεῖνον. Μὲ πολλὴ ταπεινώσιν μάλιστα ὁμολόγησε ὅτι δὲν εἶναι ὁ ἴδιος ὁ Μεσσίας, ἀλλὰ εἶναι μονάχα ἓνας ἀπεσταλμένος πρὶν ἀπὸ τὸν Μεσσία, καὶ προσέθεσε ὅτι **«ἐκεῖνον δεῖ αὐξάνειν, ἐμὲ δὲ ἐλαττοῦσθαι»**, Ἐκείνου τὸ ἔργο πρέπει νὰ μεγαλώνει καὶ τὸ δικό μου νὰ μικραίνει.

Προδρομικὸν χαρακτῆρα ὅμως δὲν εἶχε μόνον ἡ ζωὴ καὶ τὸ ἔργο τοῦ Τιμίου Προδρόμου, ἀλλὰ καὶ αὐτὸς ὁ θάνατός του. Ὅχι μόνον γιὰτὶ μὲ τὸν μαρτυρικὸν θάνατον προεἰκόνισε τὸν μαρτυρικὸν θάνατον τοῦ Θεανθρώπου Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἀλλὰ κυρίως γιὰτὶ καὶ στὸν Ἄδην πῆγε σὰν Πρόδρομος τοῦ Σωτῆρος Χριστοῦ. Κήρυξε στοὺς ἀπ' αἰῶνος κεκοιμημένους τὴν ἔλευσιν τοῦ Σωτῆρος Χριστοῦ στὸν κόσμον καὶ τοὺς προετοίμασε γιὰ τὴν ἐπικείμενην κάθοδόν Του στὸν Ἄδην, μὲ τὴν ὁποία θὰ ἔδιδε καὶ στοὺς κεκοιμημένους τὴν δυνατότητα τῆς σωτηρίας, ὅπως καὶ ὄντως ἔγινε.

Ἡ προετοιμασία τοῦ δρόμου γιὰ τὴν ἀποδοχὴν τοῦ Θεανθρώπου δὲν ἔγινε ἀσφαλῶς μόνον μὲ τὸ κηρυγματικὸν καὶ τὸ βαπτισματικὸν ἔργο τοῦ Τιμίου Προδρόμου στὴν Ἰουδαίαν, οὔτε μόνον μὲ τὸν μαρτυρικὸν θάνατον καὶ τὸ κήρυγμά του στὸν Ἄδην, ἀλλὰ καὶ μὲ τὴν ὅλη ἀγγελικὴν του πολιτείαν ἐπὶ τῆς γῆς. Ἐνῶ ἦταν ἄνθρωπος κατὰ τὴ φύσιν, ὅπως ὅλοι ἐμεῖς, ἔζησε πραγματικὰ ἀγγελικὴν ζωὴν. Ἀπὸ τὰ τρία του μόλις χρόνια ἐγκαταστάθηκε στὴν ἔρημον καὶ ἔζησε μὲ ὑπεράνθρωπην νηστείαν καὶ ἄσκησιν. Τρεφόταν μονάχα μὲ ἀκρίδες καὶ ἄγριο μέλι καὶ φοροῦσε ἓνα ροῦχον ἀπὸ τρίχας καμήλας καὶ μιὰ δερμάτινη ζώνην στὴ μέσην του. Καὶ παρότι εἶχε τὸν **«κατὰ φύσιν»**, παρότι ἦταν ἓνας καθ' ὅλα φυσιολογικὸς ἄνθρωπος, ἀπέφυγε ὅμως τὸν **«παρὰ φύσιν»**, ἀπέφυγε δηλαδὴ ὅλην ἐκείνην τὴν διαστροφήν τῆς φύσεως μας ἀπὸ τὴν ἁμαρτίαν ποὺ ἦταν

ἀποτέλεσμα τῆς παρακοῆς τοῦ θελήματος τοῦ Θεοῦ καὶ τῆς πτώσεως τῶν Πρωτοπλάστων. Οἱ ἀσκητικοὶ του ἀγῶνες ἦσαν ὄντως **«ὑπὲρ φύσιν»**, ἀφοῦ ξεπερνοῦσαν κατὰ πολὺ τὰ μέτρα τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως. Αὐτοὶ οἱ ὑπερφυσικοὶ ἀσκητικοὶ ἀγῶνες ἦσαν ἀποτέλεσμα τῆς χάριτος τοῦ Θεοῦ, ἡ ὁποία ἐνεργοῦσε μέσα του. Ὁ Τίμιος Πρόδρομος ὑπῆρξε ἀληθῶς ἐπίγειος ἄγγελος καὶ οὐράνιος ἄνθρωπος.

Ὅλα τοῦτα τί σημαίνουν γιὰ μᾶς; Σημαίνουν δύο τινά: Πρῶτον, ὅτι πρέπει νὰ προσπαθοῦμε νὰ μιμηθοῦμε τὶς ἀρετὰς τοῦ Τιμίου Προδρόμου, ἀφοῦ **«τιμὴν μάρτυρος, μίμησης μάρτυρος»**. Καὶ δεύτερον, ὅτι πρέπει νὰ ζητοῦμε τὶς πρεσβεΐες του καὶ γιὰ τὴν δικὴν μας σωτηρίαν, γνωρίζοντας ὅτι μετὰ τὴν Παναγίαν μας ὁ Τίμιος Πρόδρομος ἔχει τὴν μεγαλύτερην παρηρσίαν ἀπὸ ὅλους τοὺς Ἁγίους ἐνώπιον τοῦ Κυρίου μας Ἰησοῦ Χριστοῦ. Αὐτὴν τὴν ἀλήθειαν μᾶς ὑπενθυμίζει ἡ γνωστὴ βυζαντινὴ εἰκόνα τῆς Δείσεως, στὴν ὁποία εἰκονίζεται ὁ Τίμιος Πρόδρομος μαζί μὲ τὴν Παναγίαν μας νὰ δέονται στὸν Κύριον.

«Τὸ μέγα καὶ πλούσιον ἔλεος»

Πρωτοπρ. Ἡλία Κουτραφούρη
Θεολόγου

Τὸ ἔλεος τοῦ Θεοῦ εἶναι μέγα καὶ πλούσιο. Ὁ «περιεστῶς», γύρω ἀπὸ τὸ θυσιαστήριο, λαὸς πάντοτε αὐτὸ «ἀπεκδέχεται» καὶ ὁ προσεστῶς πρεσβύτερος ὑπὲρ αὐτοῦ ἐκτενῶς εὐχεται¹. Οἱ πλείστοι πάλι τῶν ὕμνων, καταλήγοντας, τὸ προσφωνοῦν εὐχαριστιακά καὶ εὐγνωμόνως. Ἡ θεία λατρεία εἶναι τοῦ θείου ἔλεους, τοῦ μεγάλου καὶ πλουσίου, ἡ προσδοκία καὶ ἐμπειρία.

Ἡ γεύση τοῦ θείου ἔλεους, ἡ ἔστω μικρὴ καὶ τρόπον τινὰ δειγματολειπτική, εἶναι ἐκείνη ποὺ ξυπνᾷ στὸν ἄνθρωπο τίς πνευματικὲς αἰσθήσεις, τίς ἀτονούσες ἔνεκα παρατεταμένης ἀκηδεΐας, πνευματικῆς δηλαδὴ ραθυμίας καὶ ἀμελείας. Ἐξάγει τὴ βαθεΐα καρδία ἀπὸ τὸ πνευματικὸ κῶμα τῆς λήθης τοῦ Θεοῦ καὶ τὴν πνευματικὴ ἀφασία, διανοίγοντας τὸ πνευματικὸ «ὄμμα» στὴ μνήμη τοῦ Θεοῦ καὶ τῆς Αὐτοῦ εὐεργεσίας.

Τὸ ξύπνημα αὐτὸ τοῦ ἔσω ἀνθρώπου, χάρις στὴ γεύση τοῦ μεγάλου καὶ πλουσίου ἔλεους τοῦ Θεοῦ, προμηνύει τὴν παρέλευση τῆς νυκτὸς τῶν παθῶν τῆς ἀγνωσίας καὶ τὸ γλυκοχάραγμα τοῦ πρωϊνοῦ φωτὸς

1. Βλ. Εὐχὴ τῆς Ἐκτενοῦς.

τῆς ἀνεσπέρου Βασιλείας. Ἔτσι, θὰ μπορούσε νὰ ἐρμηνευθεῖ μυστικῶς καὶ ἀναγωγικῶς καὶ τὸ ψαλμικὸ λόγιον «*ἐνεπλήσθημεν τὸ πρωὶ τοῦ ἔλεους σου Κύριε, καὶ ἠγαλλιασάμεθα...*»².

Ἡ γεύση τοῦ ἔλεους τοῦ Θεοῦ χαρίζει πνευματικὴ ἀγαλλίαση καὶ ἡδονή, πλήρη εἰρήνης καὶ Χάριτος, ἡ ὁποία μεταμορφώνει τὸν ἄνθρωπο σὲ «*ὑπερόπτη τῶν κάτω καὶ παρεπίδημο*», σὲ «*ἐραστὴ τῶν ἄνω καὶ οὐρανοπολίτη*»³. Ἀλλάζει ὁ τρόπος ἀξιολόγησης τῆς ζωῆς, τῶν πραγμάτων καὶ τῶν νοημάτων. Τὰ πρὶν περιζήτητα καὶ ἡδονικά τώρα ἀποκαλύπτονται εὐτελεῖ καὶ ὀδυνηρά, τὰ πρὶν σημαντικὰ τώρα ἀνούσια, καὶ ὄντως «*σκύβαλα*»⁴.

Ἡ ἔκπληξη τοῦ μεγάλου καὶ πλουσίου ἔλεους εἶναι στὴν οὐσία τῆς ἔκπληξη εὐγνωμοσύνης καὶ εὐχαριστίας γιὰ τὴ δωρεὰ τῆς Χάριτος, γιὰ τὸ κεκρυμμένο δῶρο ποὺ ἀνακαλύφθηκε ἢ μᾶλλον ἀποκαλύφθηκε ἀπρόσμενα.

Ὁ γευσάμενος τοῦ μεγάλου καὶ πλουσίου ἔλεους νοιώθει ὅτι τοῦ χαρίστηκαν πολλά, τόσα ποὺ δὲν τοῦ ἄξιζαν σὲ καμία περίπτωσι. Ἐπειδὴ συναισθάνεται ὅτι τοῦ χαρίστηκαν πολλά, ἀγαπάει πολὺ. Ἐχειλίζει ἀπὸ ἀγάπη πρὸς τὸν Κύριό του καὶ τοὺς συνδούλους του. Ἀγαπήθηκε πολὺ καὶ μπορεῖ νὰ ἀγαπήσει, συγχωρέθηκε μεγαλόψυχα καὶ μπορεῖ νὰ συγχωρήσει⁵.

Ἡ γεύση τοῦ μεγάλου καὶ πλουσίου ἔλεους τοῦ Θεοῦ, ἄλλωστε, χαρίζεται κυρίως καὶ κατεξοχὴν στὴ λατρεία, μάλιστα στὴ θεία λειτουργία, πάντοτε ἐν κοινωνία μὲ τὴν Ἐκκλησία. Κανεὶς δὲν γεύεται τὸ μέγα καὶ πλούσιον ἔλεος μόνος του, ἀλλὰ πάντοτε καλεσμένος σὲ δεῖπνο, στὸ τραπέζι τῆς Βασιλείας⁶ «*σὺν πᾶσι τοῖς ἁγίοις*»⁷.

Ἡ γεύση τοῦ ἔλεους, τοῦ μεγάλου καὶ πλουσίου, κατ' ἀκρίβειαν εἶναι πρόγευση. Πρόγευση ὅσων ἐτοίμασε ὁ Θεὸς γι' αὐτοὺς ποὺ τὸν ἀγαποῦν, «*ἃ ὀφθαλμὸς οὐκ εἶδε καὶ οὐς οὐκ ἤκουσε καὶ ἐπὶ καρδίαν ἀνθρώπου οὐκ ἀνέβη*»⁸ Γιὰ τὴ συντριπτικὴ πλειοψηφία τῶν χρι-

2. Ψαλμ. 89, 14.

3. Βλ. Στιχηρὸ τῶν Αἰνῶν Ὁρθροῦ Ε' Δεκεμβρίου, Ὁσίου Σάββα τοῦ Ἁγιασμένου.

4. Πρβλ. Φιλ. 3, 8.

5. Πρβλ. Λουκ. 7, 41-50.

6. Πρβλ. Λουκ. 14, 16-24. Λουκ. 22, 29-30.

7. Ἐφεσ. 3, 18.

8. Α' Κορ., 2, 9.

στιανῶν ἢ πρόγευση εἶναι πολὺ μικρὴ, σὲ διάρκεια καὶ σὲ ἔνταση. Συνήθως διαρκεῖ λίγα δευτερόλεπτα. Καὶ σὲ αὐτὴν πάντως τὴν περιπτώσιν ἀρκεῖ γιὰ νὰ σαγηνεύσῃ τὴν ψυχὴ καὶ νὰ τὴν ἐλκύσῃ σὲ νηφάλιο μέθην, ὅπως μιὰ σταγόνα γευστικὸ κρασί παρασύρει σὲ μεθύσι, κατὰπὼς ἔλεγε ἀσκητὴς τις, γέρον ἐρημίτης.

Αὐτὴ, λοιπὸν, ἢ γεύσῃ ἢ μικρὴ τοῦ μεγάλου καὶ πλουσίου ἐλέους, δὲν πρέπει οὐδόλως νὰ ὑποτιμᾶται. Ὁμοιάζει μὲ τὴ ζύμη «*ἦν λαβοῦσα γυνὴ ἐνέκρυσσε εἰς ἀλεύρου σάτα τρία, ἕως οὗ ἐξυμώθη ὅλον*»⁹. Ἡ ἀνακαίνισις τοῦ ὅλου ἀνθρώπου γίνεται ἀφανῶς καὶ ἡσύχως μὲ ὑπομονὴ πολλὴ καὶ ἡ γεύσῃ τοῦ θείου ἐλέους ἀποτελεῖ τὴ σωτηριώδη ἀρχή.

Ἡ γεύσῃ τοῦ θείου ἐλέους ὡς μεγάλου καὶ πλουσίου προκαλεῖ στὴ φιλότιμη καὶ καλοπροαίρετη ψυχὴ συγκλονισμὸ μετανοίας, καθὼς θεᾶται πλέον καθαρὰ μέσα στὸ φῶς τῆς Χάριτος τὴν ἄβυσσο τῆς ἀγάπης τοῦ Θεοῦ ἀπὸ τῆ μιὰ καὶ τὴν ἄβυσσο τῆς προσωπικῆς καὶ πανανθρώπινης πτώσης ἀπὸ τὴν ἄλλη. «*Ἄβυσσος ἄβυσσον ἐπικαλεῖται*»¹⁰ Ἡ ἄβυσσος τῆς πτώσης τὴν ἄβυσσο τῆς ἀγάπης καὶ τοῦ ἐλέους. Τὸ μέγεθος τῆς ἀντίθεσης γεννᾷ τὸ χαροποῖον πένθος, τὴν ἄσκηση τῆς μετανοίας, τὴ σύντονο προσευχή, τὴν προσμονὴ ἐν τῇ θείᾳ λατρείᾳ.

Ὁ γευσάμενος τοῦ μεγάλου καὶ πλουσίου ἐλέους εἶναι πλήρης ἐν Χριστῷ, ἀλλὰ συναισθανόμενος τὴν καθεαυτὸν κενότητα. Εἶναι χορητάτος καὶ ξεδιψασμένος καὶ συγχρόνως πεινῶν καὶ διψῶν. «*Ὅν τρόπον ἐπιποθεῖ ἢ ἔλαφος ἐπὶ τὰς πηγὰς τῶν ὑδάτων, οὕτως ἐπιποθεῖ ἢ ψυχὴ*» του πρὸς τὸ Θεό. Διψᾷ ἡ ψυχὴ του τὸ Θεό τὸ ζῶντα¹¹ καὶ συγχρόνως, πίνοντας τὸ ὕδωρ τὸ ζῶν, δὲν διψᾷ εἰς τὸν αἰῶνα¹².

**Μεθεόρτων ἀτάκτων λογισμῶν τε καὶ στοχασμῶν πέρας.
Τῷ δὲ Θεῷ ἡμῶν τῷ παρέχοντι τὸ μέγα καὶ πλούσιον ἔλεος
δόξα τιμὴ καὶ κράτος εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν.**

9. Ματθ. 13, 33.

10. Ψαλμ. 41, 8.

11. Ψαλμ. 41, 2-3.

12. Ἰω., 4, 14.

Εἶμαστε ὅλοι

- Συγχωρέστε μας, δὲ θὰ μπορέσουμε νὰ ρηθοῦμε τὸ μεσημέρι. Εἶμαστε ὅλοι κουρασμένοι.

- Μὰ εἶναι ἡ γιορτὴ τοῦ πατέρα σου, ἐτοίμασα ὅλα...

- Τό ξέρω, πάντα μᾶς φτιάχνεις ὅ,τι μᾶς ἀρέσει καὶ σκέφτομαι πού θὰ στενοχωρηθεῖ καὶ ὁ πατέρας, ἀλλά, εἰλικρινᾶ σοῦ λέω, εἶμαστε ὅλοι πολὺ κουρασμένοι, γιὰ νὰ ξεκινήσουμε νὰ ἔλθουμε στὸ χωριό.

- Μά...

- Μὴν στενοχωριέσαι. Ὅλοι οἱ ἄλλοι θὰ ἔλθουν, ὅπως πάντα. Εὐτυχῶς εἶμαστε πολλοὶ καὶ δὲ θὰ φανεῖ ἡ ἀπουσία μας. Δὸς του τίς εὐχές μας καὶ πὲς του ὅτι θὰ τὸ προγραμματίσουμε σύντομα καὶ θὰ ἔλθουμε μὲ τὴν ἡσυχία μας νὰ περάσουμε μίαν ἡμέραν μαζί σας.

- Ἄλλο ἐκεῖνο. Σήμερα...

- Ἐέρω, ἔχεις δίκαιο, εἶναι ἡ γιορτὴ, ἀλλὰ κι ἐμεῖς δὲ βρίσκουμε χρόνο νὰ ἀνασάνουμε. Ἐμεῖς ἔπρεπε νὰ ξεπληρώσουμε τίς κοινωνικὲς μας ὑποχρεώσεις, νὰ μὴν παρεξηγούμαστε, μοῦ ἔμεινε καὶ ὅλο τὸ σιδέρωμα γιὰ σήμερον, ἕνα βουνό ροῦχα, τὰ παιδιά γύρισαν ξεμερώματα ἀπὸ τὸ πάρτι τῶν φίλων τους καὶ δὲ θὰ ξυπνήσουν πρὶν τὸ με-

σημέρι, γι' αὐτὸ σοῦ λέω, μί μᾶς παρεξηγήσετε. Θὰ τὸ κανονίσουμε σύντομα. Πὲς στὸν πατέρα τίς εὐχές μας.

Τὸ τηλέφωνο ἔκλεισε, ἀλλὰ τῆς ἐρχόταν λίγο δύσκολο νὰ τὸ πει στὸν ἄντρα της ὅτι ἡ μία κόρη μὲ τὴν οἰκογένειά της θὰ ἔλειπε ἀπὸ τὴν καθιερωμένη οἰκογενειακὴ συγκέντρωση γιὰ τὴ γιορτὴ του. Οἱ ἴδιοι εἶχαν κάνει τόσες ἐτοιμασίες...

- Ποιὸς ἦταν στὸ τηλέφωνο;

- Ἡ Μαρίνα. Δὲ θὰ ἔλθουν, λέει, σήμερον.

- Γιατί; Εἶναι κανένας ἄρρωστος;

- Ὁχι, εἶναι κουρασμένοι.

Ὅσο κι ἂν προστάθῃσε παρακάτω νὰ δικαιολογήσῃ ἡ μάνα τὰ παιδιὰ, δὲν ἀποφεύχθηκε ἡ γκρινια.

- Μὴ μοῦ τοὺς δικαιολογῆς. Εἶναι κουρασμένοι, λέει. Κι ἀπὸ τί κουραστήκατε, παρακαλῶ; Ἀπὸ τὸν πολὺ ὕπνο; Ἀπὸ τὴν τηλεόραση; Ἀπὸ τίς βόλτες; Ἡ κόρη μας μὲ δύο παιδιὰ εἶναι πάντα κουρασμένη. Ἐμεῖς πού μεγαλώσαμε ἔξι, δὲν εἶπαμε πὼς κουραστήκαμε.

- Ἄλλαξαν οἱ καιροί. Ἄλλος κόσμος σήμερον.

- Ἄλλα τὰ μυαλά τους. Εἶναι κουρασμένοι. Ἐμεῖς μὲς στὰ χωράφια καὶ τοὺς ἡλιους, μὲς στὶς παγωνιές...

Ἡ μητέρα κατάλαβε. Ἐπρεπε νὰ χρησιμοποιήσῃ τὸν «πυροσβεστήρα», νὰ μὴν ἔλθουν καὶ οἱ ὑπόλοιποι πού δὲν ἔφταιγαν, νὰ ἀκοῦνε τὰ παράπονα τοῦ πατέρα, ὅσο κι ἂν εἶχε δίκαιο.

Πῆγε στὴν κουζίνα της καὶ συνέχισε τὰ μαγειρέματα καὶ τίς ἐτοιμασίες της γιὰ τὸ τραπέζι. Ὅμως, ἡ ἀλήθεια

ἦταν ὅτι τὴν πείραξε ἡ κουβέντα τῆς κόρης. Ὁ νοῦς της ἔτρεχε σὺς ἐποχές, πού ὅλοι τριγύρω της ζητοῦσαν ὁ καθένας κάτι καὶ ἐκείνη τό εἶχε «τάμα» νά μὴ τοὺς ἀφήνει παραπονεμένους. Θυμόταν κάτι ξενύχτια, ὄχι γιὰ διασκέδαση, ἀλλὰ γιὰ νά ἔχουν ὅλοι καθαρά ροῦχα, νά ἔχουν φαγητό, ὅταν ἐπιστρέφουν...

Ἡ ὥρα πέρασε, τό σπῆτι γέμισε ἀπὸ παιδιά κι ἐγγόνια, ἀπὸ ἐκείνη τὴν γλυκιά φασαρία, πού γίνεται σέ τέτοιες περιστάσεις. Κάποιος πῆγε νά σχολιάσει τὴν ἀπουσία τῆς ἀδελφῆς, ἄλλος φρονιμότερος τοῦ ἔγνεψε «σιωπή» καὶ ἡ μέρα πέρασε στό ρυθμὸ τῆς χαρᾶς.

Τὸ ἀπόγευμα ἄδειασε σιγά - σιγά τό σπῆτι. Ἔμειναν μόνο κάποιοι, νά βοηθήσουν στό συμμαζέμα. Κι ἡ γιαγιά εὐτυχισμένη, τύλιγε ἀπὸ τὰ περισεύματα νά πάρουν ὁ καθένας ὅ,τι τοῦ ἄρεσε.

- Γιαγιά, κουράστηκες νά τὰ φτιάξεις ὅλα αὐτά; Ἄκουσε μία φωνούλα νά τὴν ρωτᾷ.

Γύρισε καὶ εἶδε τὴν πιὸ μικρὴ ἐγγονούλα, τεσσάρων χρονῶν, νά τὴν κοιτάζει ἀπὸ τό πλαῖ μέ τό ἐρευνητικὸ της βλέμμα.

- Ὅχι, ἀγάπη μου, δέν κουράστηκα.

- Γιατί δέν κουράστηκες; Ἄφοῦ ἔκανες πολλά φαγητά.

- Δέν κουράστηκα, γιατί σᾶς ἀγαπῶ.

Σέ λίγο ἔφυγαν καὶ οἱ τελευταῖοι. Ἡ μπτέρα ἔκατσε στὴν πολυθρόνα της κι ἀσυναίσθητα ἄρχισε νά τριβει τὰ γόνατά της, πού τότε μόνο συνειδητοποίησε ὅτι πονοῦσαν. Πῆγε νά πεῖ

«κουράστηκα», ἀλλὰ πρόλαβε καὶ σταμάτησε.

- Δόξα σοι ὁ Θεός, περάσαμε ὡραία. Ἄξιζε τὸν κόπο.

- Ναί, καλά περάσαμε. Οἱ ἄλλοι μόνο ἦταν κουρασμένοι, λέει. Δέν πειράζει, ἄς εἶναι καλά. Εὐτυχῶς πού ἐμεῖς δέν κουραζόμαστε. Ποῦ νά ξέρατε τί σημαίνει κούραση...

- Ἔλα τώρα, δέ θά κάνουμε καὶ διαγωνισμό ποιός κουράστηκε περισσότερο.

* * *

Ὁ κόπος, ὅσο ἀνεπιθύμητος εἶναι στὸν ἄνθρωπο, ἄλλο τόσο ἀναπόφευκτος, ἀφοῦ εἶναι ζυμωμένος μέ τὴ ζωὴ μας, στοιχεῖο τῆς μεταπτωτικῆς κατάστασης τοῦ ἀνθρώπου. Ἄφοῦ φέρουμε ἓνα σῶμα μέ δυνάμεις πού ἔχουν ὄρια λίξεως, ὁ κόπος θά μᾶς συνοδεύει ὡς τό τέλος, γιὰ νά μᾶς θυμίζει τό φθαρτό τῆς φύσεώς μας, γιὰ νά μᾶς ταπεινώνει, γιὰ νά μᾶς κάνει νά σκεφτόμαστε πῶς ἡ πραγματικὴ ἀνάπαυση μᾶς περιμένει στὸν οὐρανό.

Τὸν κόπο δέν τὸν ἀπέφυγε οὔτε ὁ Κύριος, ἀφοῦ πῆρε τὴν ἀνθρώπινη φύση μέ τὰ ἀδιάβλητα πάθη. Ἐκεῖ στό

φρέαρ τοῦ Ἰακώβ κάθισε «κεκοπιακῶς ἐκ τῆς ὁδοιπορίας» (Ἰω. δ', 6) καὶ ζήτησε λίγο νερό ἀπὸ τὴ Σαμαρείτισσα.

Ὁ Ἄπ. Παῦλος, ὀπλισμένος μέ τὴ χάρι τοῦ Θεοῦ, κατόρθωσε ἔργο ὑπεράνθρωπο, ἀσύμμετρο μέ τὴς δυνάμεις τοῦ σώματος, ὅμως ἔνοιωθε τὸν κόπο τοῦ σώματος, κι αὐτό τοῦ ἔδινε μία παρηρησία, γιατί ἦταν μία θυσία στὴν ἀγάπη τοῦ Χριστοῦ καὶ τῶν ἀνθρώπων τοῦτος ὁ κόπος. Στούς Κορινθίους γράφει, πῶς τό ἔργο του τό ἔκανε «ἐν κόπῳ καὶ μόχθῳ, ἐν ἀγρυπνίαις...» (Β' Κορ. ια', 27) Καὶ στούς Θεσσαλονικεῖς, γιὰ νά τοὺς ὑπενθυμίσει τὴν πολλὴ ἀγάπη του, ὑπενθυμίζει τὸν «κόπον καὶ τὸν μόχθον» (Α' Θεσ. β', 9) πού εἶχε καταβάλλει, ὅταν βρισκόταν κοντά τους.

Ἐχοντας ὁ ἴδιος ὁ Ἀπόστολος τὰ σημάδια τῶν κόπων του στό ἀσθενικό σῶμα, προσέχει καὶ ἐπαινεῖ τοὺς Χριστιανούς πού, φλογισμένοι ἀπὸ τὴν ἀγάπη τοῦ Χριστοῦ, δουλεύουν, θυσιάζοντας χρόνο καὶ κόπο. Στὴν ἐπιστολή του πρὸς τοὺς Χριστιανούς τῆς Ρώμης δέν παραλείπει νά στείλει χαριετισμούς στή «Μαριάμ ἥτις πολλὰ ἐκοπίασεν», γιὰ νά ὑπηρετήσει τὸν ἴδιο καὶ τό ἀποστολικὸ του ἔργο. Θυμᾶται ἀκόμη ἄλλες τρεῖς Χριστιανές γυ-

ναῖκες, τὴν Τρύφαινα, τὴν Τρυφῶσα καὶ τὴν Περσίδα, γιατί κοπίασαν πολύ «ἐν Κυρίῳ» (Ρωμ. ιστ', 6, 12).

Μήπως οἱ Μυροφόρες, γιὰ νά βρεθοῦν στό Τάφο τοῦ Κυρίου δέν εἶχαν ὑποβληθεῖ σέ κόπο, ἀφοῦ μάλιστα ἦταν αὐτές πού Τὸν ἀκολούθησαν ἀπὸ τὴν Γαλιλαία καὶ τὸν ὑπηρετοῦσαν;

Εἶναι, λοιπόν, ὁ κόπος ζυμωμένος μέ τὴ ζωὴ μας καὶ πρέπει νά συμφιλιωθοῦμε μέ τὴν παρουσία του. Αὐτό πού πρέπει νά μᾶς προβληματίζει εἶναι, μήπως κάποτε εἶναι μία σπατάλη τῶν δυνάμεών μας: Ὅταν χάνουμε χρόνο καὶ δυνάμεις, γιὰ νά ἱκανοποιήσουμε τὴν πλεονεξία ἢ τὴν ματαιοδοξία μας. Ὅταν ἡ διασκέδαση δέν εἶναι μία ἀνάπαυλα στὴ ζωὴ μας, ἀλλὰ καταντᾷ ὁ κύριος στόχος. Ὅταν ἡ ψυχαγωγία εἶναι τέτοια, πού ἀντὶ νά ξεκουράζει, ἐξαντλεῖ τὴς δυνάμεις καὶ τεντώνει τὰ νεῦρα. Ὅταν οἱ καλύτερες ὥρες τῆς ἡμέρας σπαταλοῦνται στὰ πιὸ περιττὰ ἢ καὶ ἐπιβλαβῆ πράγματα, γιὰ νά τρέχουμε ὕστερα νά προλάβουμε τὰ πιὸ ἀναγκαῖα...

Εἶναι εὐτυχισμένος ὁ ἄνθρωπος καὶ πορευέται στὴν ὁδὸ τῆς Βασιλείας τοῦ Θεοῦ, ὅταν κουράζεται, γιὰ νά ἐπιτελεῖ τὰ καθήκοντά του, ὅταν γεύεται τὸν «κόπο τῆς ἀγάπης» (Α' Θεσ. α', 3) καὶ τῆς προσφορᾶς, ὅταν ἐργάζεται, γιὰ νά ἐπιτελεῖ τό θέλημα τοῦ Κυρίου, ἀκολουθώντας τό δρόμο πού χάραξε ὁ ἴδιος καὶ οἱ Ἅγιοι. Ἔτσι ὁ κόπος γίνεται θυσία εὐπρόσδεκτη στό Θεό καὶ κυριολεκτικὰ «ἀξιζει ὁ κόπος».

